

Belforten en Oostende.

door Simon IPPEL

Vooreerst: ontstaan van het woord BELFORT.

Oorspronkelijk zou men het als woord "Berg-fritha" moeten neerschrijven en vandaar uit zijn er twee mogelijkheden. "Frithu" is het stamwoord voor vrede en "berg" is zowel verwant aan burg (versterking) als aan barg (korenschuur). Als schuur heeft het woord lang stand gehouden, zodat er enige verwarring is ontstaan met versterking.

Vanuit haar oervorm kwam het in het Frankisch terecht en vandaar in het Romaans en het Middellatijns. Daar nam het de vorm aan van "Bergfredus" waarna de Franse naam ontstond van "berfroi" dat reeds in de 13e eeuw voorkomt.

In Vlaanderen maakte men er "beelfroet" en "belfroit" van, deze twee woorden kan men vinden in oude handschriften, maar het woord is veel later gekomen dan het gebouw.

Als we echter teruggaan naar de oudheid, zien we dat bij de verovering van Jeruzalem (door de kruisvaarders) deze gebruik maakten van een soort gevechtstoren die ze (toen in 1220) "belfragio" noemden. Louter militair gezien gaf men aan de hoektorens van de stedelijke omwalling ook de naam "belfroid". Wat duidelijk op het woord versterking terug slaat.

In vele steden van Vlaanderen, Henegouwen en Artesië treft men belforten aan. Men komt er geen tegen waar de kerkvorst voor het welzijn van zijn burgers instond.

Na het Beleg van Oostende moesten de nieuwe inwoners aan verschillende voorwaarden voldoen o.a. het katholiek geloof praktiseren. Dat is waarschijnlijk ook de reden dat men te Oostende geen belfort heeft opgericht. Een feit staat vast nl. dat de kerktoren van de bijzonderste kerk steeds de hoogste toren moest hebben in een stad of gemeente. Na het verplaatsen van het schepenhuis naar de plaats waar nu het Feest- en Cultuurpaleis staat, is er toen een toren gebouwd. Deze toren is verschillende malen, hetzij vernield door beschietingen hetzij afgebrand geweest. De laatste maal gebeurde dit tijdens de oorlog 40-45, maar steeds heeft men in de toren een beiaard ondergebracht.

Na een omweg als bewaarder van de "stadsklok" en de "stadsprivilegiën" (14de en 15de eeuw) werd het belfort het symbool van de stedelijke vrijheid en autonomie, om ten slotte in de 16de eeuw alleen nog als decoratief element in het stadsbeeld te dienen. Een belfort zal eveneens ontbreken waar de stad slechts laat in bloei kwam, daar deed de kerktoren dienst als belfort, toch wat het ophangen van de klok(ken) betreft. Meestal waren de belforten in hout opgetrokken en onderhevig aan brand (Brugge 1280). De oudste types van hoektorens in versterkingen zijn de belforten die tevens dienst deden als toegangspoort tot de stad (15de eeuw te Lucheux, Fr). Belforten kunnen ook vrijstaande gebouwen zijn of deel uitmaken van een stadhuis of van stadshallen.

Wat betreft de bezetting van een belfort kan men zeer kort zijn.

- De kelders dienden meestal voor het herbergen van gevangenen en tevens de plaats waar ook de cipiers en eventueel de beul(en) verbleven.(naar alle waarschijnlijkheid ook te Oostende)

- Op het gelijkvloers was meestal de vergaderzaal van de schepenen om later geleidelijk over te gaan naar een plaats in het stadhuis (Sluis, aangebouwd aan de toren). Van dan af diende deze schepenzaal als arsenaal of als wachthuis voor de torenwachters, maar soms ook om de archieven en de onafhankelijkheidsdocumenten te bewaren in een stevige koffer met veel sloten, waarvan iedere schepen één exemplaar in zijn bezit had. (Brugge) .
- Ook de bovenzaal diende meestal als bergplaats voor krijgsmateriaal. Deze wapens dienden om aan de burgers uit te delen bij het "ten wapen" roepen. (In het "Roelandt-lied" spreekt men van "stormt in 't Vlaamse land").
- Hogerop had men de klokkenzaal en het mechanisme van het uurwerk (14de eeuw is het ontstaan van het uurwerk in de toren, eerst met één wijzer, zie Maastricht) en de loge der wachters van dienst. Deze permanente torenwachters werden aangesteld om de stad te vrijwaren van onheil (brand, storm of aankomst van grote belegeringslegers) en zij moesten de bevolking door de "trompen te steken" (op de trompet te blazen) of de banklok te luiden en zo de bevolking te verwittigen.

De banklok kon ook dienst doen als werkklok en/of als uurklok. Meestal kreeg ze dan ook een naam (bv. klokke Roelandt) en was ook het symbool van de vrije burgers van die stede.

- Meestal was de toren afgedekt met een spits met windwijzer. Onze Oostendse beiaardtoren draagt een windwijzer in de vorm van een zeemeermin.

Nu ons Feest- en Cultuurpaleis in private handen is overgaan, zou het kunnen dat één van onze historische sites (beiaard) verdwijnt en tevens de link naar ons zo mooi verleden. Dit zou spijtig zijn. Naar het schijnt (volgens de dagbladen) zou de beiaard alleen ter nazicht en restauratie even verwijderd worden! (Maar zeker zijn we niet!!!). Volgens de Technische Stadsdienst kost het teveel (volgens de aanbesteding).

Zoals men kan zien is er veel verscheidenheid wat betreft het gebruik van de toren. Meestal was het de bouwmeester die in opdracht werkte van de stadhouders die hun wensen kenbaar maakten. Veel belforten werden echter van elkaar gekopieerd (die van Doornik werd overgenomen door Gent, Valenciennes, Kamerijk en nog enkele andere steden). Meestal waren de spitsen zeer eenvoudig, maar minder sobere komt men tegen in Calais, Middelburg en St.-Winnoksbergen. Ze waren gelegen in het midden van de stad, in de buurt van de bijzonderste markt of hallen.

Geraadpleegde werken:

- Rijksarchief Brugge.
- Bibliografie van A. Van de Walle en Battard
- Verschillende regionale tijdschriften.